

УДК 378.015.3:005.32:811.161.2*243:37.091.212-054.6

Даниленко Л.В., Рамазанова Д.Г.
Запорізький державний медичний університет**ЯК МОТИВУВАТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РОСІЙСЬКОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
(НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ З ІНДІЙСЬКИМИ СТУДЕНТАМИ)**

Анотація. У статті порушуються проблеми мотивації іноземних студентів до вивчення української мови в умовах домінування російської в південно-східному регіоні України. Розглядається ефективність навчальної роботи у площині емоційного пізнання світу, визначення цілей і очікувань, осмислення життєвих цінностей і потреб. Проаналізовано значення взаємолінгвістичного проникнення, зокрема показано зв'язок української мови і санскриту. Подано приклади індійських власних назв, риси яких відображені в українській мові. Визначено роль міжкультурної комунікації, духовно-естетичних потреб, вмінь та цінностей молоді з Індії. Простежено специфіку музичних уподобань іноземців, сприйняття ними української популярної музики. Узято до уваги особливості мовної культури та мовного чуття індійців. Вказано на значення громадянської позиції викладача, який доносить до іноземців свою мову.

Ключові слова: мотивація, іноземні студенти, українська мова, міжкультурна комунікація, індійська культура.

Danylenko Liudmyla, Ramazanova Diana
Zaporizhzhia State Medical University**HOW TO MOTIVATE FOREIGN STUDENTS TO LEARN
THE UKRAINIAN LANGUAGE IN THE RUSSIAN-SPEAKING ENVIRONMENT
(BY THE EXAMPLE OF WORKING WITH INDIAN STUDENTS)**

Summary. The article attempts to consider the main aspects that help foreign students to form their motivation to study the Ukrainian language under the prevailing Russian language environment. It is noted that the environment doubts the need for communication in Ukrainian, and thus complicates the work of a teacher focused on the creation of a fertile field for the Ukrainian language acquisition by foreign students. The main aspects that create the desire of Indian students to learn the Ukrainian language are underlined. In particular, the following aspects are considered: learning the picture of the world through the prism of culture, art, history, traditions where this language was formed and functions; intercultural and interlingual relations; teacher's civic position. Attention is drawn to the fact that the teacher should be aware of the responsibility for teaching foreigners, to show their love for the Ukrainian word, and technicality and artificiality in teaching will not give a positive result. The authors warn against the possibility of intercultural conflicts and stress that it is necessary to offer their language and culture carefully and thoughtfully. It is noted that Indian and Ukrainian cultures have tangent points (cultural, linguistic) that encourage interest in this language. The effectiveness of educational work in the plane of emotional knowledge of the world is considered. The role of inter-linguistic penetration, in particular the connection of the Ukrainian language and Sanskrit, is analyzed. On the basis of the Ukrainian-Indian relations studies by S. Nalivayko, examples of Indian proper names, whose features are reflected in the Ukrainian language, are considered. The role of intercultural communication (musical art issue) and mutual respect at the level of spirituality is determined. The peculiarities of the linguistic culture of the Indians have been taken into account, namely: wide range of linguistic usage, natural language sense and flexible language skills. The article emphasizes that the motive for foreigners to study the Ukrainian language in the Russian-speaking environment is primarily respect for Ukraine.

Keywords: motivation, foreign students, Ukrainian language, intercultural communication, Indian culture.

Постановка проблеми. Мовно-культурним феноменом останніх років можна вважати зацікавлення іноземців вивченням української мови. Для студентів інших держав, які здобувають фахову освіту в Україні, це стало ще й необхідністю. Проте в умовах південно-східних регіональних суперечностей, пов'язаних із перевагою російськомовних комунікативних процесів, неготовності, відвертого спротиву чи небажання спілкуватися українською, гостро постає питання мотивації до вивчення іноземцями української мови. Ця проблема виявляє себе в різних аспектах, а саме: в повазі до держави України, в престижності навчального закладу, у сприйнятті національно-культурної ідентичності українців та в соціальному спілкуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості мотивації іноземних сту-

дентів у вивченні української мови активно обговорюється науковцями. А. Аністратенко говорить про «ефект природної мотивації» під час «переходу від незнання до певного рівня знань» [1, с. 45]. З переходом на вищі освітні рівні мотивація вивчати чужу мову вже залежить від психологічно-емоційного стану, особистісних якостей, самоповаги, потреб самореалізації та творчості [1, с. 45–46].

До вирішення проблеми мотивації вивчення української мови іноземцями в російськомовному середовищі зверталися О. Сікорська, О. Шаніна, О. Уварова та інші. Усі вони виділяють такі методичні чинники, як: «опора на українознавчий лінгвістичний і лінгводидактичний досвід», «урахування кроскультурного компоненту», «особливий педагогічний такт», «знання психолінгвістичних аспектів оволодіння іноземною мо-

вою», «підвищення рівня знань української мови професорсько-викладацьким складом» [7, с. 267].

Одним із шляхів зацікавлення іноземців вивчати чужу мову є міжкультурні зв'язки. Про важливість такої комунікації свідчать сучасні методологічні розробки науковців. На ефективність і перспективу лінгвокраїнознавчої компетенції звертає увагу А. Заячківська. Вона виділяє два компоненти цієї компетенції: «когнітивний («фонові» знання) і комунікативний компонент (система дій, що забезпечує реалізацію «фонових» знань у практичній діяльності)» [2, с. 90]. О. Палінська застерігає від пропонування іноземцям «стереотипного постколоніального бачення українців як нації гречкосіїв із трагічним минулим, невизначеним сучасним і примарним майбутнім» [4, с. 203]. Вона вважає, що вивчення «традиційної» культури українців цікаве іноземцям, але не обов'язкове. Важливим для них є «виявлення схем мислення, базових цінностей, світоглядних переконань» [4, с. 204]. На основі цих досліджень можна вибудувати систему мотиваційних підходів у навчанні української мови іноземних студентів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У зацікавленні тією чи іншою діяльністю важливими є визначення цілей і очікувань, осмислення життєвих цінностей і потреб. Цілі в навчальному процесі зумовлені перш за все комунікативною та адаптаційною компетенціями. Але мовна проблема зросійщеного середовища піддає сумніву потребу у спілкуванні українською, що унеможливило позитивні очікування. Тож потрібно докладати великих зусиль для створення благодатної сфери опанування іноземцями української мови, для формування в них поваги до держави, в якій здобувають освіту.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз шляхів мотивації іноземних студентів, зокрема індійських, для вивчення української мови в російськомовних регіонах України.

Для досягнення мети опираємось на такі аспекти: 1) зв'язок української мови і санскриту; 2) специфіка лінгвістичних умінь та мовного чуття індійців; 3) духовно-естетичні потреби молоді з Індії; 4) міжкультурні зв'язки двох народів; 5) роль громадянської позиції викладача, його любові до рідної мови.

Виклад основного матеріалу. Зацікавлення людини будь-якою діяльністю відбувається на емоційному рівні в стані задоволення, захоплення, натхнення. Таке спрямування особливо ефективне в роботі з індійськими студентами.

Україна та Індія – територіально віддалені держави. Етикет, фольклор, народні ремесла, одяг, кулінарні традиції індійців та українців, здається, не мають нічого спільного. Однак, із давніх-давен на рівні підсвідомості і загадковості у стосунках цих двох народів закладено спільний код розвитку. Недарма за останній час у концепції Стародавньої України з'явилося багато обґрунтованих досліджень щодо впливу наших предків на розвиток індійської цивілізації. В. Даниленко, С. Наливайко, С. Плачинда, Ю. Шиллов та ін. переконують, що в другій половині II тисячоліття до н.е. в Індію переселилися племена з території стародавньої України. «Україна й Індія – рідні сестри. У них одна мати – Оріана (Стародавня Україна), – пише С. Плачинда» [5, с. 64].

У сучасних українських наукових колах лінгвістів, істориків, археологів, релігієзнавців, філософів широко обговорюється питання походження Вед – священних книг індусів, які розгадують культуру наших предків. Можна багато дискутувати з приводу таких теорій, але мовний зв'язок українців та індійців очевидний. Доказом цього є спорідненість лексики, словотвору та граматичних форм відмінювання слів української мови і санскриту. Таке явище викликає жвавий інтерес у студентів. Активізується їхня діяльність у співставленні назв родинних зв'язків (тата – тато, мати – мати, нана – неня, брата – брат, сестри – сестра), частин людського тіла (наса – ніс, пада – п'ята, стана – стан), чисел (дві – два, трі – три, даса – десять), явищ і предметів (уда – вода, тама – тьма, двара – двері, ватар – вітер), ознак (прія – приємний, швета – світлий, нава – новий, уткріта – відкритий), процесів (смаяті – смітися, плаваті – плавати, піті – пити, джугті – жити) тощо [3, с. 3]. Демонстрування зв'язків санскриту та української мови, безперечно, посилює інтерес іноземців до навчання, уможливить подолання труднощів у сприйнятті чужої мови.

У студентів викликає захоплення співзвучність їхніх імен з українськими словами. Наприклад, ім'я Сат'я, що походить із санскриту й означає «істина», «правда», в українській мові має відповідник «суть» [3, с. 318]. Госвами утворено від *го* (корова), *свами* (господар). На хінді звучить як *Госаїн*, а українською – *хазяїн* [3, с. 139]. Абгішек (що означає «оббризування») складається зі слів *абгі* (префікс, який відповідає українському *об*) та *шек* (спільне з українським дієсловом *сич* [3, с. 26]). Ім'я Бала, що на санскриті означає «сила», «мужність», «завзяття», співзвучне з великою кількістю загальних і власних назв, які існують в українській мові (балада, Балаклава, Балабине) [3, с. 84]. Ряд власних імен, що мають спільні індійсько-українські корені, дуже великий і може слугувати цікавим матеріалом у вивченні студентами української мови.

Індійські мови дуже давні і досить самодостатні. Офіційними є двадцять три мови і функціонують вони в усіх сферах життєдіяльності: в державних структурах, навчальних закладах, у засобах масової інформації, в кінематографі. Ставлення індійців до рідної мови заслуговує на повагу. З огляду на це викладачеві варто усвідомити відповідальність за навчання іноземців, виявляти свою любов до українського слова. Технічність і штучність у викладанні не дадуть позитивного результату. Атмосфера української духовності і щирості, створена для задоволення потреби вчитися мову, має бути набагато вагомішою, ніж вплив російського мовлення поза аудиторією. Студенти будуть навчатися ефективніше, якщо відчуватимуть сильну патріотичну позицію викладача, якщо розумітимуть, що вивчення мови держави, в якій вони здобувають освіту, – це гідна справа.

Індійські студенти високоморальні, шанобливі до державних цінностей, історії Індії, своїх національних лідерів, дуже чутливі до музичного мистецтва, емоційні у сприйнятті краси навколишнього світу. У більшості студентів, зокрема й тих, які навчаються в медичному університеті, добре розвинений хист до малювання, співу, танців, гри на музичних інструментах. Духовність –

це основна ментальна ознака індійців. Філософ, письменник, музикант і художник Шрі Чинмой наголошував, що Індія «живе в душі, живе із душі і для душі» [9, с. 51]. Тож налагодження комунікативних, освітніх, культурних стосунків з індійськими студентами повинно вибудовуватися на основі духовних пріоритетів.

Пропонувати індійцям пізнати українське буття слід за умов взаємозв'язку з їхнім рідним світом. При цьому можна зіткнутися з міжкультурним конфліктом, навіть «культурним шоком». Відомо, що мовні помилки частіше сприймаються доброзичливо, а культурні викликають непорозуміння і навіть образу. Тому до іншої культури потрібно ставитися з повагою, а свою пропонувати обережно і вдумливо. Практика роботи з іноземцями підтверджує, що індійці не завжди проймаються популярними українськими піснями. Звучання української музики відрізняється від інтонацій індійських мотивів. Індійській музиці не притаманний певний канон розміру, розрахунку нот, ритму тощо. Свара (звук, нота) «знаходиться поза межами фізичного звуку» [7, с. 61]. Зіставляючи індійську музику з англійською, а отже і європейською загалом, Шрі Чинмой зауважував: «Якщо вже ми, індуци, починаємо душевно співати, то забуваємо про рахунок і земні виміри; у цей час ми маємо справу з Вічним часом» [8, с. 140]. Тож несприйняття індійцями мелодики звуків української музики пояснюється особливістю слуху, чутливого до звуковисотних розрізень тонів. Індійські студенти дуже чутливі до живого виконання українських пісень, особливо народних, адже в них збережено код нації. Можливо, розуміння української народної мелодики пояснюється давньою духовною спорідненістю, закладеною в піснеспівах, принесених аріями в Індію.

Для ознайомлення з українською музикою важливо пропонувати найяскравіші її зразки, високоякісні відеокліпи, адже будь-який во-

кальний твір сприймається індійцями не тільки слухом, а й зором. Ефективними є зустрічі з музикантами та співаками, відвідування концертів і святкових дійств. Індійцям близькі щирі переживання виконавців, їхнє вміння передати почуття, пристрасть. Під час прослуховування музичних творів потрібно також концентрувати увагу на змісті текстів, поясненні значення слів, націлюючи на осмислене сприйняття. Усе це викличе більший інтерес до розуміння мови.

Особливістю індійської молоді є вміння висловлюватися послідовно, ґрунтовно, переконливо, емоційно. Студенти вправно володіють кількома мовами, в кожній з яких своя специфіка словобудови, лексичного багатства, синтаксису, графіки тощо. Завдяки широкому діапазону мовної практики, природному чуттю мови, гнучким мовленнєвим навичкам індійці готові вивчати й українську мову. Це ще один вагомий мотивуючий аспект.

Використання іноземними студентами української мови в російськомовному середовищі викликає певну реакцію населення – здивування, схвалення, насмішку, зніяковіття, обурення. Відповідно до ситуації студенти потребують моральної підтримки і заохочення. Варто пояснити їхню важливу роль у мовному вихованні вітчизняних громадян. Це своєрідна парадоксальна місія в утвердженні українського слова в Україні. Основним мотивом до вивчення української мови в російськомовному середовищі для іноземців є перш за все повага до України.

Висновки і пропозиції. Отже, мотивувати іноземних студентів до вивчення української мови в російськомовному середовищі можливо і необхідно. Потрібно лише урізноманітнювати навчальний процес, орієнтуватися на міжкультурні і міжмовні зв'язки. У випадку з індійськими студентами викладачеві слід брати до уваги їхній духовний потенціал і виявляти пошану до своєї рідної мови.

Список літератури:

1. Аністратенко А.В. Проблеми викладання української мови як іноземної: прикладний аспект. *Українська мова у світі* : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2016 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 44–49.
2. Заячківська А.В. Лінгвокраїнознавчий підхід у викладанні української мови іноземним студентам на початковому етапі навчання. *Українська мова у світі* : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2016 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 89–92.
3. Наливайко С.І. Давньоіндійські імена, назви, терміни: проєкція на Україну : Довідник. Київ, 2009. 504 с.
4. Палінська О.М. На перехресті культур: засвоєння другої культури в курсі вивчення іноземної/другої. *Українська мова у світі* : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2016 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 203–207.
5. Плачинда С.П. Лебедя. Як і коли виникла Україна : есе. вид. 4-те. Івано-Франківськ : «Місто НВ», 2012. 160 с.
6. Сікорська О.О., Шаніна О.С., Уварова О.О. Викладання української мови студентам-іноземцям та підвищення української мовленнєвої компетенції викладачів у російськомовному середовищі (досвід кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету). *Українська мова у світі* : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2016 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 264–268.
7. Рагхава Р. Менон. Звуки индийской музыки. Путь к раге / пер. с англ. и коммент. А.М. Дубянского. Москва, 1982. 80 с.: ил.
8. Шри Чинмой. Индия, моя Индия: Вершины гордости Матери Индии / перев. с англ. А. Бейсова; под ред. Прачесты. Харьков, 2010. 192 с.

References:

1. Anistratenko A.V. (2016). Problemy vykladannya ukrajyns'koyi movy yak inozemnoyi: prykladnyj aspekt [Problems of Teaching Ukrainian as a Foreign Language: Applied Aspect]. Proceedings of the *Ukrainian language in the world* (Ukraine, Lviv, November 9-10, 2016). Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 44–49.
2. Zayachkiv's'ka A.V. (2016). Linghvoкраїнознавчyj pidkhhid u vykladanni ukrajyns'koyi movy inozemnym studentam na pochatkovomu etapi navchannya [Linguistic study approach in teaching Ukrainian language to

- foreign students at the initial stage of studying]. Proceedings of the *Ukrainian language in the world* (Ukraine, Lviv, November 9-10, 2016). Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 89–92.
3. Nalyvajko S.I. (2009). Davnjoindijski imena, nazvy, terminy: proekcia na Ukrajinu [Old Indian names, terms: projection to Ukraine]. Kyiv. (in Ukrainian)
 4. Palins'ka O.M. (2016). Na perekhresti kul'tur: zasvoyennya drughoyi kul'tury v kursi vyvchennya inozemnoyi/drughoyi [At the crossroads of cultures: mastering the second culture in the process of studying the second foreign language]. Proceedings of the *Ukrainian language in the world* (Ukraine, Lviv, November 9-10, 2016). Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 203–207.
 5. Plachynda S.P. (2012). Lebediya [lebedia]. Ivano-Frankivsk : Sity NV. (in Ukrainian)
 6. Sikors'ka O.O., Shanina O.S., Uvarova O.O. Vykladannya ukrayins'koyi movy studentam-inozemcym ta pidvyshhennya ukrayins'koyi movlennyevoyi kompetenciyi vykladachiv u rosiys'komovnomu seredovyshhi [Teaching Ukrainian language to foreign students and increasing the Ukrainian language competence of teachers in the Russian-speaking environment]. Proceedings of the *Ukrainian language in the world* (Ukraine, Lviv, November 9-10, 2016). Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 264–268.
 7. Raghkhava R. (1982). Menon. Zvuki indiyiskoy muzyki. Put k rage [Manon Sounds of Indian music. The path to the rage]. Moscow. (in Russian)
 8. Shri Chinmoy (2010). Indiya, moya Indiya: Vershiny gordosti Materi Indii [India, my India: Tops of Pride of Mother India]. Kharkov. (in Ukrainian)